

4. Building Regional BioEconomies, 2014. Criteria and Indicators describing the regional bioeconomy, [http://www3.lei.wur.nl/BerstPublications/D1.1%20Criteria%20and%20Indicators%20describing%20Regional%20Bioeconomy%20\(Oct%202014\).pdf](http://www3.lei.wur.nl/BerstPublications/D1.1%20Criteria%20and%20Indicators%20describing%20Regional%20Bioeconomy%20(Oct%202014).pdf).

5. Gołębiewski Y., 2015. Bioeconomy in Poland: Condition and potential for development of the biomass market, <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/212646/2/Bioeconomy%20in%20Poland%20Condition%20and%20potential%20for%20development%20of%20the%20biomass%20market.pdf>.

6. Goven J., 2006. Dialogue, governance and biotechnology. Integrated Assessment, Vol. 6, № 2: 99-116.

7. Goven J, Carolyn M. Morris, 2012. Regulating Biopharming: The Prizm of Farmer Knowledge. Science as Culture, Vol. 21, issue 4: 497-527.

8. EC, 2012. Communication on Innovating for Sustainable Growth: A Bioeconomy for Europe, http://ec.europa.eu/research/bioeconomy/pdf/bioeconomycommunicationstrategy_b5_brochure_web.pdf.

9. Les Levidow, Kean Birch, Theo Papaioannou, 2012. EU agri-innovation policy: two contending visions of the bio-economy. Critical Policy Studies, Vol. 6, issue 1: 40-65.

10. Lymar V., 2015. Defining successful criteria for regional bioeconomies development. Acta Oeconomica, 2: 98-108.

11. Maciejczak M., 2015a. What are production determinants of bioeconomy? Problems of World Agriculture, vol. XV, issue 4: 137-147.

12. Maciejczak M., Hofreiter K., 2013. How to define bioeconomy? Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists, Vol. 15, No. 4.

13. Peerlings J., Jirka van de Pas, 2015. The bio-economy: definitions and measurement, Agricultural Economics and Rural Policy Group Wageningen University.

The article has been received 20.01.2017

Revision: 02.03.2017

*

УДК 631.115:65.011

*Г.В. СПАСЬКИЙ, доктор економічних наук, директор
Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція*

Підвищення ефективності функціонування фермерських господарств Закарпаття

Постановка проблеми. Нині в аграрній сфері економіки основу сучасного підприємництва становлять фермерські господарства, практика функціонування яких вказує на те, що вони не потребують великих витрат і забезпечують високу оборотність капіталу та гарантують прибуток за можливості досягти невеликого ризику. Оцінити економічну ефективність діяльності фермера можна, виходячи з інтересів підприємця та застосування найпридатніших для цієї форми підприємництва методів і показників аналізу [1].

У методиці дослідження фермерських господарств особливе значення має оцінка їхньої економічної ефективності, де головним критерієм є дохідність (як додана вартість на одиницю ресурсів – 1 га, 1 робітника, 1 грн виробничих витрат). У свою чергу економічну ефективність виробництва визначають відношенням одержаних результатів до витрат засобів виробництва та живої праці.

Оцінка корисного ефекту в аграрному виробництві для фермера – це дохідність і завжди стосується й співвідноситься до земельної площі або продуктивної худоби [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розв'язання проблем

© Г.В. Спаський, 2017

економічної ефективності фермерських господарств зробили у своїх публікаціях провідні вчені-економісти: О.Ю. Амосов [1], В.П. Горьовий [2], М.Я. Дем'яненко [3], О.О. Котило [4], В.В. Нелеп [7], П.М. Макарєнко [5], Л.Л. Мельник [6], Н.Л. Резнік [8], Р. Ficher [10], А.А.Чухно [11].

Однак, незважаючи на багатоаспектність наукових досліджень, деякі питання, пов'язані з особливостями й напрямками підвищення ефективності функціонування фермерських господарств Закарпаття, залишаються недостатньо вивченими.

Виклад основних результатів дослідження. Більшість науковців – аграрників вважають, що ефективність функціонування фермерських господарств визначається дією багатьох чинників, серед яких чільне місце займають розміри господарства. За досвідом країн Заходу проблема досягнення оптимальних розмірів фермерських господарств розв'язується у розвитку таких процесів (тенденцій) у сільському господарстві, як: кооперація, спеціалізація, корпоратизація, інтеграція, концентрація виробництва [5].

Нині фермерські господарства є основою ефективного функціонування сільського господарства країн Європейського Союзу. Переваги фермерського господарства над іншими формами господарювання полягають у тому, що в них основним мотивом трудової активності працівника є особистий інтерес фермера, який виявляється у результатах

ефективного функціонування, що ставить перед ним завдання краще працювати, ефективніше використовувати наявні ресурси з урахуванням місцевих природно-економічних умов та традицій [7].

На нашу думку, економічна ефективність функціонування фермерських господарств означає одержання максимальної кількості продукції з 1 га земельної площі, від однієї голови худоби при найменших затратах праці й коштів на виробництво одиниці продукції. В ефективності виробництва відбивається також якість продукції, здатність її задовольняти певні потреби споживача, що вимагає додаткових затрат живої та уречевленої праці. Підвищення економічної ефективності забезпечує зростання доходів фермерських господарств і є основою розширення й удосконалення виробництва. Таке поняття економічної ефективності повною мірою стосується фермерських господарств, які ведуть виробництво із метою максимізації своїх економічних результатів і мінімізації витрат для одержання певного результату.

Інтенсивне господарювання фермерів нині можливе лише за рахунок інвестиційної підтримки [9], збільшення обсягу інвестицій та консолідації їхніх джерел.

Порівняння темпів росту валової продукції й землекористування фермерів Закарпатської області показує, що вони ефективніше використовують земельний ресурс (табл. 1).

1. Показники розвитку фермерських господарств Закарпаття за роками

Показник	2000	2004	2006	2008	2010	2011	2013	2015	2015 р., %, до	
									2000	2013
Кількість фермерських господарств, од.	1459	1389	1480	1652	1606	1598	1602	1452	99,5	90,6
Площа с.-г. угідь, га	11242	10162	11613	13315	13652	13009	10785	10090	89,9	93,5
Припадає на 1 фермерське господарство, га	7,7	7,9	7,8	8,1	8,5	8,1	6,7	6,9	89,6	103,0
Чисельність працюючих, осіб	1715	2623	2541	1884	1945	1825	1610	1468	85,6	91,2
Вартість валової продукції фермерських господарств – усього (у порівнянних цінах 2010 р.), млн грн	20,1	44,7	53,1	60,6	65,5	74,2	81,5	80,0	398,0	98,2

у т.ч.:										
на 1 фермерське господарство, тис. грн	13,8	32,3	35,9	36,7	40,8	46,4	50,9	55,1	у 4 р.	108,2
на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	178,9	439,9	457,2	455,1	479,8	570,4	755,7	792,8	у 4,4 р.	104,9
на 1 працюючого, тис. грн.	11,7	17,0	20,9	32,2	33,7	40,7	50,6	54,5	у 4,6 р.	107,7

Джерело: Дані Статистичного щорічника Закарпаття за відповідні роки.

Аналізуючи динаміку розвитку фермерських господарств області необхідно відзначити, що зменшення їхньої кількості зумовлено негативним впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників на розвиток підприємництва в аграрній сфері в умовах суцільної економічної кризи. Характерною особливістю фермерських господарств в умовах сьогодення є недостатня цінова конкурентоспроможність більшості видів сільськогосподарської продукції, яка зумовлена зростаючою техніко-технологічною відсталістю, неефективним використанням виробничо-ресурсного потенціалу. Все це призвело до різкого зменшення обсягів виробництва продукції останніми роками, зниження ефективності використання землі та продуктивності праці. Водночас слід зазначити, що у фермерських господарствах області найменш продуктивно, порівняно з іншими формами господарювання, використовуються сільськогосподарські угіддя: з розрахунку на 100 га в 2015 році вироблено 792,8 тис. грн валової продукції, тоді як по сектору сільськогосподарських підприємств у цілому – 850,7 тис. грн.

На думку науковців-аграріїв, одним з основних чинників, які позитивно впливають на ефективність функціонування фермерських господарств, є розміри їхнього землекористування, оскільки збільшення оброблюваної землі сприятиме дотримувannya агро-технічних вимог, науково обґрунтованих сівозмін, застосуванню інтенсивних технологій [6].

У цілому по Україні середній розмір фермерського господарства у 2015 році становив 134,5 га, по Закарпатській області – 11,3 га. Більшість господарств в області є малими за розмірами формами аграрного підприємництва (понад 3% мають розміри до 50 га), що зумовлює певні особливості ведення виробничо-господарської діяльності й не дає їм змоги раціонально використовувати виробничий потенціал, забезпечувати високу врожайність сільськогосподарських культур та окупність витрат.

Валова продукція фермерських господарств щорічно зростає. У структурі виробництва переважає продукція рослинництва і його частка поступово збільшується. Підвищується також частка фермерства у структурі сільськогосподарського виробництва Закарпаття (з 0,2% у 1992 р. до 1,9% у 2015 р.). Слід зазначити, що продукція рослинництва у загальній вартості валової продукції фермерських господарств має 96%. Це можна пояснити тим, що продукція рослинництва менш трудомістка, швидко забезпечує віддачу вкладеного капіталу, добре зберігається й транспортується.

Визначальним напрямом підвищення ефективності фермерського виробництва є раціональне використання виробничих ресурсів. Одним із значущих натуральних показників ефективності виробництва є досягнутий рівень урожайності сільськогосподарських культур (табл. 2).

2. Урожайність сільськогосподарських культур у фермерських господарствах Закарпаття за роками, ц/га

Показник	2000	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2015, %, до 2000
Зернові	26,2	33,6	32,2	32,8	37,6	37,1	37,5	143,1
у т.ч. озима пшениця	24,5	35,2	31,2	21,4	30,1	32,5	35,1	143,3
Ярий ячмінь	15,8	29,9	27,0	19,2	22,7	25,6	23,6	149,4
Кукурудза на зерно	34,8	42,1	46,9	45,3	47,8	44,9	42,4	121,8
Соняшник	14,2	11,3	11,4	11,1	16,1	13,7	17,6	123,9

Картопля	169,0	161,5	226,3	141,0	165,5	170,0	160,2	94,8
Овочі	102,8	158,4	160,9	186,9	192,2	211,8	211,3	у 2,1р
Плоди	77,0	54,6	60,7	79,1	78,9	103,1	101,6	131,9
Виноград	86,1	66,8	59,7	51,7	52,6	67,6	73,9	85,8

Джерело: Дані Статистичного щорічника Закарпаття за відповідні роки.

Майже по всіх культурах, за винятком картоплі та винограду, спостерігається підвищення рівня врожайності. Вона значно зросла по озимій пшениці, плодах і овочах. Однак у цілому врожайність основних сільськогосподарських культур залишається на низькому рівні. Проведені дослідження показують, що врожайність сільськогосподарських культур у фермерських господарствах значно нижча порівняно з іншими аграрними підприємствами. Це пояснюється недотриманням сівозмін, порушенням технології вирощування сільськогосподарських культур, недостатнім забезпеченням мінеральними й органічними добривами, засобами захисту рослин, технікою тощо.

За період досліджень значно скоротилася питома вага в загальній посівній площі картоплі, овочів, винограду та плодів. Не вирощується тютюн. Негативним явищем є те, що відбувається розширення посівних площ під соняшником. За рекомендаціями вчених у десятипільній сівозміні соняшник повинен займати не більше одного поля. На практиці фермери не дотримуються цих вимог, що призводить до втрат родючого шару ґрунту, на відновлення якого потрібно багато часу.

У збільшенні виробництва продукції рослинництва особливу роль відіграють мінеральні добрива за умови їх оптимального співвідношення, урахування фактичного вмісту в ґрунті й наявності досконалих машин для внесення. У 2015 році 55,6% фермерських господарств області при середній потребі 150-180 кг (д.р.) мінеральних добрив

на 1 га внесли по 0,5 кг (д.р.) на 1 га, в тому числі азотних – 0,4, фосфорних – 0,1 кг. Органічних добрив 3,5% господарств внесли по 2,9 т на 1 га (при нормі 20-30 т). Тільки 25% господарств обробляли земельні ділянки агрохімікатами. Незадовільне становище із внесенням добрив і застосуванням засобів захисту рослин пов'язане з тим, що у фермерських господарств недостатньо коштів для придбання цих ресурсів, а також істотне скорочення їх вітчизняного виробництва.

Технічна забезпеченість фермерських господарств є однією з головних умов підвищення економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Згідно з проведеними розрахунками технічна забезпеченість фермерських господарств не зростає. Її рівень кількісно та якісно не відповідає оптимальній потребі. Наприклад, у середньому у фермерських господарствах області на один трактор припадає близько 130 га ріллі, що в 5-10 разів більше, ніж в економічно розвинутих країнах.

Така ж ситуація по зернових комбайнах, сівалках та іншому сільськогосподарському обладнанню. Крім того, багато технічних засобів відпрацювали свій термін, продуктивність їх низька, а експлуатаційні витрати високі. При такій технічній забезпеченості фермерським господарством області важко розраховувати на високу ефективність господарювання.

Виробництвом продукції тваринництва займається незначна кількість фермерських господарств області (табл. 3).

3. поголів'я худоби та птиці у фермерських господарствах Закарпатської області за роками, тис. гол

Вид тварин	2000	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2015, %, до 2000
Велика рогата худоба	1,8	1,1	1,5	1,6	1,7	1,6	1,4	77,7
у т.ч. корови	1,1	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	0,7	63,6
Свині	1,8	2,3	4,2	6,2	8,5	10,4	9,2	у 5,1 р.
Вівці та кози	1,7	7,1	9,9	12,2	14,2	14,1	6,9	у 4,4 р.
Птиця всіх видів	15,3	27,0	33,3	40,4	34,2	12,4	10,5	68,6

Джерело: Дані Статистичного щорічника Закарпаття за відповідні роки.

Дані таблиці 3 показують зменшення поголів'я ВРХ і птиці. Питома вага фермерських господарств у загальному поголів'ї худоби й птиці в 2015 році становила від 0,7% (птиця усіх видів) до 8% (свині), а у виробництві продукції тваринництва — від 1% (м'ясо усіх видів у забійній масі) до 1,3% (яйця) і 3,6% (молоко). Організовуваням елементом будь-якого виробничого процесу є персонал аграрних підприємств. Тому ефективність господарювання фермерських господарств залежить від забезпеченості трудовими ресурсами та їх професійно-кваліфікаційного рівня. У більшості фермерських господарств використовується праця фермера і членів його родини.

У фермерських господарствах області є проблема із забезпеченням їх висококваліфікованими кадрами. Слід пам'ятати, що робітник сільського господарства має справу з живими організмами: рослинами й тваринами, які потребують особливого ставлення до них і специфічних знань. Крім того, через кожні 3-5 років знання застарівають у зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу. Тому кожен фермер повинен пройти курс підвищення кваліфікації з обов'язковим складанням іспиту та одержанням посвідчення. Це норма, яка діє в усіх зарубіжних країнах, повинна такою стати й для наших фермерів.

Для тих фермерів, які підвищують кваліфікацію, ефективно використовують виробничі ресурси, впроваджують ресурсозберігаючі технології, держава має передбачити відповідні пільги стосовно оподаткування та кредитування виробництва. Також потрібно вивчити досвід ведення сільськогосподарського виробництва у фермерів Європейського Союзу через проведення семінарів і стажування.

Головною метою будь-якого виробництва є одержання максимального прибутку. Це стосується й фермерських господарств. Тому розглянемо економічні показники їхньої роботи.

Прибутковість фермерського господарства залежить від зростання середньореалізаційних цін на сільськогосподарську продукцію. Але основними напрямками збільшення прибутку залишаються чинники ефективного

використання землі, зростання виробництва товарної продукції з розрахунку на 1 га, або на 100 га сільськогосподарських угідь, поліпшення її якості та зниження собівартості.

Найважливішим показником, що характеризує результат функціонування фермерських господарств, є вартість валової й товарної продукції господарства, на основі якої розраховують валовий, чистий дохід і прибуток. При цьому результат зіставляють із витратами засобів виробництва та затрат живої праці. Фермер повинен повністю покривати свої видатки за рахунок виручки від реалізації продукції й інших оборотних засобів виробництва, а також створювати фермерський дохід, який спрямовується на утримання його сім'ї, а прибуток – на накопичення, в тому числі на розширення виробництва та інші цілі. Складність полягає у тому, що на ринку формуються різні ціни на продукцію залежно від каналів реалізації. Ціни на сільськогосподарську продукцію періодично змінюються. Проте за будь-яких умов фермер повинен продавати продукцію за цінами, які б давали можливість з одержаної виручки відшкодувати матеріальні витрати, заплатити відсоток по банківських позичках, погасити в установленій термін кредити, забезпечити потреби сім'ї й розвивати своє господарство. Розв'язання наявних проблем значною мірою залежить від структури товарної продукції фермерських господарств. У структурі реалізації продукції рослинництва власного виробництва найбільшу частку мають зернові, плодови та виноград.

Що стосується зернових культур, то необхідність одержання готівки є основною причиною, що змушує аграрних виробників реалізовувати продукцію відразу після доведення до реалізаційної якості. Проблеми зі зберіганням і підтримкою якості продукції виникають частіше у фермерських господарств. Це доводить про нижчий рівень розвитку їхньої матеріально-технічної бази, що, в свою чергу, обмежує можливості реалізації продукції протягом року [4].

Більша частка фермерів (65%) реалізують продукцію безпосередньо в межах району, в якому знаходиться фермерське господарство, 20 – вивозять в інші райони області та 15% реалізують її в інших областях [3].

Значним недоліком ведення фермерства на Закарпатті є те, що значна частина фермерських господарств не займаються тваринництвом, оскільки для його розвитку у них відсутня виробнича база. Доходи фермерських господарств від реалізації своєї аграрної продукції не забезпечують формування джерел фінансування на достатньому рівні для будівництва й оснащення тваринницьких приміщень, придбання племінної худоби.

Методичний підхід до визначення показників економічної ефективності виробництва продукції рослинництва й тваринництва у

фермерських господарствах ґрунтується на принципі розрахункової вартості, який передбачає застосування ринкових цін при обчисленні витрат матеріально-технічних ресурсів і послуг, що використовуються у процесі виробництва.

Для оцінки рівня ефективності функціонування фермерського господарства одержаний ним результат порівнюється з витратами чи використаними ресурсами; дохідність, прибутковість визначається рівнем рентабельності, який показує величину прибутку на 1 грн виробничих витрат (табл. 4).

4. Фінансові результати роботи фермерських господарств Закарпаття за роками

Показник	2000	2004	2006	2008	2010	2011	2013	2015	2015 р. до 2000 р.	
									+,-	%
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – усього, млн грн	21,0	9,8	36,6	41,1	51,2	69,8	103,3	115,3	94,3	549,0
У тому числі від продажу аграрної продукції власного виробництва, млн грн	21,0	9,8	36,6	54,1	51,2	69,8	103,3	115,3	94,3	549,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	39,4	7,7	33,7	43,5	56,9	65,7	78,7	85,1	45,7	76,1
Чистий прибуток, тис. грн	x	2,1	x	10,6	x	1,8	25,6	30,2	x	x
Збитки, тис. грн	-18,4	x	-2,5	x	-5,7	x	x	x	x	x
у т.ч.: на 1 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	-1,6	0,2	-0,3	0,8	-0,4	0,3	0,4	4,0	x	x
на 1 працюючого, тис. грн	-1,1	0,8	-1,0	5,6	-0,4	0,9	2,9	27,4	x	x
на 100 грн виробничих витрат	-46,7	27,2	-7,4	23,8	-10,0	2,7	4,7	13,0	x	x
Рівень рентабельності (збитковості), %	-46,7	27,2	-7,4	23,8	-10,0	2,7	4,7	13,0	x	x

Джерело: Дані Статистичного щорічника Закарпаття за відповідні роки.

Дані таблиці показують збільшення величини доходу від реалізації продукції та зниження собівартості реалізованої продукції, зростання кількості фермерських господарств, які працюють прибутково. У ринко-

вих умовах якщо виробництво не забезпечить середньої норми прибутку, яка склалась у відповідній галузі чи на відповідному ринку, то підприємницька діяльність втрачає сенс.

Слід зазначити, що збільшення прибутковості фермерських господарств в окремі роки відбувається у відриві від зниження собівартості продукції, тобто за рахунок підвищення реалізаційних цін на основні види сільськогосподарської продукції. В аграрному секторі економіки функціонує витратний механізм господарювання. Підвищення собівартості сільськогосподарської продукції зумовлено не стільки зростанням ресурсомісткості, скільки значним подорожчанням матеріально-технічних і паливно-енергетичних ресурсів.

Для оцінки ефективності підприємницької діяльності важливе значення має дохід, що залишається для використання після вирахування відповідних податків, зборів тощо – чистий прибуток. Даний показник доходності характеризує вартість, яку реально одержує фермер та може використовувати на виробничі потреби, особисто споживати або вилучати із підприємницької діяльності. Однак для розширеного відтворення у фермерське господарство необхідно залучати інвестиції, кредити банків і мати державну підтримку.

Кредит є одним із найважливіших зовнішніх джерел інвестиційної діяльності фермерських господарств поряд із бюджетним фінансуванням. "Кредитними відносинами нині пронизані всі стадії процесу відтворення – від інвестування та міжгалузевого перекидання капіталів до реалізації товару, розподілу й перерозподілу доходів" [11].

Аналіз досвіду кооперативного руху економічно розвинутих країн доводить про те, що кооперація фермерів стала потужним фактором удосконалення діяльності всього

агропромислового комплексу. Не випадково в розвинутих країнах ЄС держава надає значну підтримку розвитку аграрної кооперації [2].

Висновки. Для ефективного функціонування фермерських господарств, насамперед, потрібна всебічна державна підтримка. Негайного вирішення потребують питання кредитування фермерів на вигідних умовах для забезпечення їх усім необхідним для виробництва аграрної продукції. Важлива контрольованість цінової політики при реалізації аграрної продукції.

Лише об'єднанням фермерські господарства можуть протистояти монопольним підприємствам аграрного сектору. З державного бюджету на безповоротній основі фінансуються програми розвитку кооперації, надаються пільгові кредити фермерським кооперативам.

Вищенаведене показує, що для ефективного функціонування фермерства в Закарпатській області потрібно: використовувати спеціальні фонди для забезпечення пільгового кредитування фермерських господарств; добитися використання важливого джерела підтримки фермерських господарств, таких як субсидії та дотації, з державного і місцевого бюджетів; здійснювати кооперацію фермерських господарств із метою спрощення виробництва, технічного забезпечення й реалізації аграрної продукції; формування та реалізація власної стратегії розвитку на основі розробки оптимальної програми виробництва основних видів продукції з метою максимізації одержання прибутків на одиницю залучених у виробництво земель й інших ресурсів.

Список використаних джерел

1. Амосов О.Ю. Фермерство як форма підприємництва в аграрній сфері / О.Ю. Амосов // Економіка АПК. – 2008. – № 8. – С. 4-6.
2. Горьовий В.П. Кооперація фермерських господарств / В.П. Горьовий // Агроінком. – 2009. – № 9-10. – С. 35-40.
3. Дем'яненко М.Я. Кредитний механізм аграрного сектора економіки в період становлення ринкових відносин / М.Я. Дем'яненко // Економіка України. – 2003. – № 4. – С. 15-24.
4. Котило О.О. Стан розвитку фермерських господарств та проблеми організації їх інвестиційно-консультативного забезпечення / О.О. Котило // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 12 (67). – С. 73-78.
5. Макаренко П.М. Фермерство України у контексті тенденцій розвитку світового сільського господарства / П.М. Макаренко, Л.Л. Мельник // Економіка АПК. – 2008. – № 3. – С. 145-152.
6. Мельник Л.Л. Економічний потенціал різних форм аграрних підприємств / Макаренко П.М., Мельник Л.Л. // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 89-97.
7. Нелеп В. Ринкова стратегія сільськогосподарських підприємств / В. Нелеп // Економіка України. – 2009. – № 7. – С. 9.

8. Резнік Н.Л. Міжнародна практика інвестування аграрного сектору / Н.Л. Резнік // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 12(91). – С. 65-67.
9. Статистичний щорічник. Закарпаття за 2015 р. – Ужгород, 2016.
10. Fisher P. Foreign direct investment and governments. New York, 1999.
11. Чухно А.А. Сучасне господарство – товарно-кредитне / А.А. Чухно // Вісн. Національного банку України. – 1998. – №8 – С. 54-55.

Стаття надійшла до редакції 21.12.2016 р.

Фахове рецензування: 28.12.2016 р.

*

УДК 332.01:631.67

*О.М. НЕЧИПОРЕНКО, кандидат економічних наук,
доцент, провідний науковий співробітник
Національний науковий центр
“Інститут аграрної економіки”*

Наукові засади управління продуктивністю поливної води

Постановка проблеми. На думку міжнародної наукової спільноти, пріоритетним завданням на майбутні десятиліття стає стрімке нарощування виробництва аграрної продукції на кожен краплю використаної води [20]. Продовольча безпека стає все гострішим глобальним викликом аграрному виробництву. Доступне, достатнє та стійке забезпечення людства придатними для вживання продуктами харчування й енергією безпосередньо пов'язане з наявністю достатніх запасів прісної води, які мають тенденцію до наростаючого кількісного та якісного виснаження. Якщо на початку минулого століття людство споживало 400 куб. км води на рік, то нині щорічно необхідно вже близько 4000 куб. км, або орієнтовно 10% об'єму світового річкового стоку. Найбільшим споживачем придатних для використання водних ресурсів є зрошуване землеробство. Так, щорічний глобальний водозбір із рік, озер і підземних джерел оцінюють в 3800 куб. км, це так звана в експертних колах "блакитна вода", з цієї кількості 2664 куб. км (71%) вилучається для потреб зрошуваного землеробства, яке займає 19% від 1500 млн га орних земель планети.

Зростаюча інтенсивність глобальних кліматичних змін, загострення конкуренції між секторами економіки за перерозподіл води на свою користь та забезпечення продовольчої безпеки стрімко зростаючого населення світу вимагає не лише економії, а й підвищення продуктивності ресурсу. Особливо це актуально для зрошуваного землеробства. Отримання більших врожаїв з меншою кількістю поливної води дасть змогу вивільнити додатковий об'єм цього ресурсу для використання в інших галузях, задоволення суспільних та екологічних потреб.

Продуктивність поливної води залежить від ряду чинників, у тому числі фізіології рослин, агротехнічних заходів, інженерно-технічних засобів і технології зрошення, а також організації управління процесом та наявності у водокористувачів економічних і соціальних стимулів вирощувати врожаї, більші від власної потреби. Зважаючи на це, проблема продуктивності води заслуговує уваги дослідників у багатьох галузях аграрної науки, проте дотепер не існує завершеної теоретичної основи для обміну, аналізу й узагальнення необхідної інформації [12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам оцінки господарського освоєння водноресурсного потенціалу України присвячені праці вітчизняних учених:

© Нечипоренко О.М., 2017